

Architektonické pamiatky obce Horné Zelenice

Evanjelický kostol. Neskorobaroková stavba z roku 1792. Prestavaná bola v 19. storočí, zvonica bola postavená v roku 1803. Kostol je sieňový s trojbokým uzáverom a predstavenou vežou. Stropy sú rovné. Fasády sú členené lizénovým oramovaním. Oltár je klasicistický z roku 1797 s ústredným obrazom Anjela vyslobodzujúceho Petra apoštola z väzenia. Z troch strán je drevený chór. Kazateľnica, organ a zvon sú klasicistické z roku 1797. Na väčšom zvone je nápis „Supptibus Exclesiae Evangelicae Felso-Zelensis 1803“ a na menšom nápis „Sumptibus Excelsiae Felso-Zela-Silôadiensis“. Nový cintorín bol vedľa farskej budovy vyznačený v roku 1858. Andrej Lanštiak v správe z kanonickej vizitácie z prelomu 19. a 20. storočia hovorí aj o nápise na veži: „Pevná veža je meno Hospodinovo – 1792“, no v roku 1964 sa už nespomína. Chrám bol zväčšený a zvýšený v roku 1892. Pri 150. výročí bol zrekonštruovaný a elektrifikovaný. V roku 1958 a 1964 sa pristúpilo k ďalším významným opravám kostola a farskej budovy, uskutočnila sa elektrifikácia zvonov. Drobné úpravy kostola spojené s technickým vybavením sa uskutočnili aj v rokoch 1979, 1986 a 1993.

Zaujímavým spôsobom opisuje Ladislav Paulíni vo svojej monografii Dejepis superintendencie nitrianskej (1898) okolnosti, za ktorých si hornozelenickí cirkevníci stavali svoj kostol: *„Cirkev trvala do konca XVI. storočia až do 10-ročného prenasledovania. Vtedy zanikla, ale zase ožila počiatkom XVIII. stoletia, bo ačpráve v priateľskom dohovore sečanskom nie je vriadená medzi cirkve, ktorým sa prinavrátiť majú odobrané kostoly, no predsa vstúpila do úžitku svobody náboženskej a povolala za farára Mateja Silvayho r. 1706, ktorý bol prítomný i pri sriadení nového seniorátu frašacko-topolčiansko-bojnického dňa 16. nov 1706 na Strede. Po siedmich rokoch zase zanikla. Potom chodili Zeleničania do artikulárskych kostolov, jedni do Stredy, iní do Prietrže. Po vydanom tolerančnom patente dlho sa nezmohli Zeleničania sriadiť cirkev, až o desať rokov sa im to podarilo dňa 18. dec. r. 1791. Vtedy pripojac si filie Siladice, Dolné Zelenice, Bučany, Frašták a Šalgov dostali povolenie. Počiatok služieb Božích učiných v nedel'u IV. adventnú spomenutého roku a hned' nasledujúceho roku prikročilo sa i ku stavaniu kostola s vežou. Do vystavenia kostola vykonávaly sa služby Božie v stodole Jána Bojnáka. V dome tohože cirkevníka býval i farár Samuel Mihalovič, až sa fara vystavila. Chrám Pána dostavaný r. 1792 a t.r. v nedel'u 18. po sv. Trojici posvätený. Organ daroval cirkvi vtedajší inšpektor, Ján Brunovský, štyri svietniky na oltár daroval Michal Miller, frašacký hostinský; dve kamže i dve zápony na kancel darovala barónka Maria Zay; čierno prikryvadlo k času pôstnemu a adventnému Alžbeta Rakšany rod. Ceterova. Fara a škola postavená bola r. 1794, ktoré ale 26. aug. 1813 rozvodnený Váh zboril a tak obe nasledujúceho roku znovu vystavené byly.“*

Kostol sv. Martina. Rímskokatolícky kostol. Pôvodne jednolod'ový kostol z polovice 13. storočia, z ktorého sa zachovala iba veža so združenými oknami na dvoch podlažiach. V rokoch 1764-65 reštaurovaný, veža bola zvýšená pri výstavbe trojlod'ového kostola okolo roku 1883. Trojlod'ový kostol s polygonálnym uzáverom presbytéria, s pristavanou sakristiou a vstavanou vežou, pod ktorou je pristavaná predsieň. V pôvodnej románskej časti veže je zachované združené okienko so stredným stĺpikom. Vnútorne vybavenie je z 20. storočia okrem barokového bočného oltára z čias okolo roku 1770. Krstiteľnica je pseudoklasicistický

z druhej polovice 19. storočia. Svätenička je z čias reštaurovanie kostola, baroková monštrancia je zo začiatku 18. storočia.

Spracoval: MARTIN JURČO

Literatúra:

Jurčo, M.: Pavel Vajaj – neznáma hornozelenická pýcha. Evanjelický posol spod Tatier. Roč. 102, 2002, č. 2, s. 6.

Paulíni, L.: Dejepis superintendencie nitrianskej dl'a starých a novších prameňov. Sväzok 4. - Jasenová : Nákladom redakcie Cirkevných listov 1898.

Súpis pamiatok na Slovensku, zv. 1. Bratislava : Obzor 1967.

Synak, J.: Spomienky a pamäti 1921-2002. Horné Zelenice : ECAV 2006.

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Bratislava : Veda 1977.

Z dejín Evanjelickej cirkvi a.v. v Hlohovci a okolí. Zost. P. Novosedlík. Hlohovec : Vlastivedné múzeum a CZ ECAV Hlohovec 1993.